

umbram crescere decem lineis : nec hoc volo ut fiat, sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. 11. Invoavit itaque Isaias propheta Dominum, et reduxit umbram per lineas, quibus jam descenderat in horologio Achaz retrorsum decem gradibus. 12. In tempore illo misit Berodach Baladan, filius Baladan, rex Babyloniorum, litteras et munera ad Ezechiam : audiverat enim quod aegrotasset Ezechias. 13. Latatus est autem in adventu eorum Ezechias, et ostendit eis domum aromatatum, et aurum et argentum, et pigmenta varia, unguenta quoque et domum vasorum suorum, et omnia quae habere poterat in thesauris suis. Non fuit quod non monstraret eis Ezechias in domo sua, et in omni potestate sua. 14. Venit autem Isaias propheta ad regem Ezechiam, dixitque ei : Quid dixerunt viri isti ? aut unde venerunt ad te ? Cui ait Ezechias : De terra longinqua venerunt ad me, de Babylone. 15. At ille respondit : Quid viderunt in domo tua : Ait Ezechias : Omnia quaecumque sunt in domo mea, viderunt : nihil est quod non monstraverim eis in thesauris meis. 16. Dixit itaque Isaias Ezechiae : Audi sermonem Domini ; 17. Ecce dies venient, et auferentur omnia, quae sunt in domo tua, et quae condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylone : non remanebit quidquam, ait Dominus. 18. Sed et de filiis tuis qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, et erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. 19. Dixit Ezechias ad Isaiam : Bonus sermo Domini, quem locutus es : sit pax et veritas in diebus meis. 20. Reliqua autem sermonum Ezechiae, et omnis fortitudo ejus, et quomodo fecerit piscinam, et aquaeductum, et introduxerit aquas in civitatem, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda ? 21. Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et regnavit Manasses filius ejus pro eo.

Hoc caput transcriptum quoque est ex *Isaia* cap. xxviii et xxxix, ubi illud explicui. Multa de Ezechiae pietate et zelo religionis adduntur *II Paral.* cap. xxix, xxx et xxxi. Unde meruit ipse a Deo obtinere victoriam contra Sennacherib, et sanitatem miraculosam, in qua Deus ei adiecit 15 annos vitae.

12. IN TEMPORE ILLO MISIT BERODACH BALADAN, FILIUS BALADAN. — « Baladan » fuit primus princeps Babyloniorum : eorum enim nomen hucusque non audivimus, sed Assyriorum duntaxat. Quare videtur quod Baladan praefectus Babylonie, vel potius filius ejus Merodach Baladan videns Sennacherib (cui ipse erat subditus et vassallus) et Assyriorum copias ab Angelo cessas in Judaea, ejusque vires attritas, jugum excusserit, sequere principem absolutum et regem Babyloniorum effecerit, imo Asarhadonem regno et vita privavit sub annum Ezechiae vigesimum sextum, ut vult Sallianus; tuncque defecit regnum Assyriorum : unde deinceps in Scriptura nulli reges Assyriorum nominantur, sed omnes Babyloniorum, quorum primus fuit Baladan. Unde « Baladan » Hebraice idem est quod *sine Domino*, ait Paullinus. Porro Baladan patrem non esse Salmassar regem Assyriorum, ut vult Genebrardus, sed Nabonassar, qui a Ptolemaeo in *Almagesto* ponitur primus princeps Babyloniorum, censent ex Eusebio, Beroso, Josepho, Sealiger, Serarius, Bellarminus, Torriellus, Sallianus et alii, narrant annos 123. Nabuchodonosori seniori post annos regni 19 defuncto successit Nabuchodonosor junior, cognomento Magnus, qui Jerusalem cepit,

sicut Perse a Cyro, Graeci ab Alexandro, Romani ab Augusto. Hinc Chaldaice dicitur est *Baladan a Bal et Haddon*. Bal enim sive Bel et Baal, erat Nemrod sive Jupiter, Belus, primus post diluivium turris Babel conditor, ut dixi *Genes.* x, qui (vel ejus socius) alio nomine dicitur est Nabo, id est propheta vel divinator, uti dixi *Isaia* cap. xlvi, 1, ad illa : « contractus est Bel, contritus est Nabo. » Nam ut ait Tertullianus, *Apolog.* cap. xx : « Testimonium divinitatis est veritas divinationis. » Dei enim proprium est divinare, praescire, et praedicere futura, juxta illud *Isaia* cap. xli, vers. 23 : « Annuntiate quae ventura sunt... et sciemus quia dila estis vos. » Hinc a Nabo deo et Assar conflatus est diciturque Nabonassar. Rursus filius Baladan, sive Nabonassar fuit hic « Merodach » sive Berodach, qui primus se regem Babylonis nuncupavit misitque legatos ad Ezechiam. Merodacho successit filius Ben Merodach, uti asserunt Eusebius, lib. ix *De Praeparat.*, Berosus apud Josephum, Methasthenes Annii, Josephus, Sealiger, lib. v *De Emeudat. tempor.*, Torriellus, Sallianus et alii, qui Baladan tribuunt 27 annos, Merodach 32, Ben Merodach 44, qui in unum conflati faciunt 123; unde Chronologi a Nabonassar usque ad Nabopolassar, quem Berosus vocat Nabolassar, qui Ben Merodacho successit, fuitque Nabuchodonosor senior, uti asserunt Eusebius, Berosus, Sealiger, Bellarminus, Torriellus, Sallianus et alii, narrant annos 123. Nabuchodonosori seniori post annos regni 19 defuncto successit Nabuchodonosor junior, cognomento Magnus, qui Jerusalem cepit,

¶ **Judeos in Babylone abduxit, ac monarchiam ab Assyriis ad Babylonios transtulit, regnavitque annis 43, cui successit filius Evel Merodach, alio nomine dicitur Baltasar, per 34 annos, ut dixi *Daniel.* v, 1. Et chronologia virorum eruditiorum est probabilis, licet alii aliam assignent in nonnullis a jam dicta differentem. Nil enim certi de temporibus tam antiquis, et historia certa carentibus potest. Vide dicta *Ezechielis* cap. 1, sub initium. Denique qui privatus dicitur est Baladan, assumpto imperio, vocatus est Nabonassar Baladan; filius vero ejus vocatus est Merodach Baladan. Porro primum annum Nabonassar multi cum Ptolemaeo assignant anno primo vel secundo octavae Olympiadis, sive anno trigesimo ab initio Olympiadum, quem Torriellus contendit esse annum regis Achaz 13; condite vero Romae sextum, Sealiger et Serarius volunt esse annum Achaz nonum, Sallianus Achaz decimum quartum; alii malunt esse annum Joatham nonum. Nil enim certi in re tam incerta statui potest. Rursus Ptolemaeus ab anno primo Nabonassar numerat annos 123, usque ad annum primum Nabopolassar, quem Eusebius, Berosus, Josephus, Sealiger, Sallianus et alii censent esse Nabuchodonosorem seniores. Alii vero censent esse juniorem, qui cognominatus est Magnus, et Judeos in Babylone abduxit. Nec enim monarchiam tam potentem videtur omisisse Ptolemaeus. Difficile enim est et subinde impossibile historicis profanos adaptare, et per omnia adaequare historiae sacrae Scripturae, mox tamen eam illi adaequabo.**

¶ **Porro Merodach inchoans regnum Babylonis misit legatos ad Ezechiam, quia audiverat eum idem jugum regis Assyriorum excussisse, quod ipse excusserat, ut cum eo fedus iniret, junctisque viribus Assyrio resisterent.**

Canon chronologiae.

Primo. Nabonassari annus primus incidit in annum primum octavae Olympiadis, sive in annum vigesimum nonum ab initio Olympiadum. Id patet ex eo quod Ptolemaeus asserat Alexandrum Magnum mortuum esse anno 424 Nabonassar. Constat autem Alexandrum mortuum esse anno pri-

mo Olympiadis 114, a quo anno ad superiora regrediendo, primus Nabonassar in prima octavae Olympiadis necessario incidit. Nam 113 Olympiades faciunt annos 432, a quibus si demas septem Olympiades jam devolutas, id est annos 28, reliqui erunt 424, qui a primo Nabonassar usque ad mortem Alexandri fluxere.

Secundo. hinc sequitur annum primum Nabonassari esse sextum a Roma condita : haec enim condita est in fine Olympiadis sextae, sive anno 23 ab initio Olympiadum; ab hoc autem initio annus primus Nabonassari est 29: jam 29 annus posterior est 23 sex annis, ut liquet.

Tertio. annus 131 ab initio Olympiadum est annus primus Nabopolassar, hoc est Nabuchodonosori senioris, qui fuit pater Nabuchodonosori Magni, sive primi monarchae Chaldaeorum. **Quarto.** Annus Nabonassar 122 est annus primus Nabopolassar; ita Sealiger et Serarius; negant tamen hoc Sallianus et Torriellus, qui annum primum Nabonassaris consignant anno 13 vel 14 Achaz, annum vero primum Nabopolassar anno 13 Josiae; jam a 14 Achaz ad 13 Josiae fluxere anni centum et unus duntaxat, non centum viginti duo.

Juxta hos canones ita horum omnium anni regum Juda assignandi et combinandi videntur, ut initium Olympiadum assignemus anno 40 Azariae; Romae conditionem, anno 40 vel 41 Joatham, annum primum Nabonassaris, anno 43 Joatham, annum primum Nabopolassaris sive Nabuchodonosori senioris, anno 18 Josiae. Nam ab anno 40 Oziae usque ad decimum Joatham sunt 23 anni. Inde ad 13 Joatham sunt anni sex, inde ad 18 Josiae fluxere anni 122, inde ad annum quintum a captivitate Joachim, sunt anni triginta, quando cepit propheta Ezechiel, ut ipse ait cap. 1, vers. 1. Videtur enim Nabuchodonosor senior cepisse quidem regnum in Babylone moliri anno 13 Josiae, sed anno 18 Josiae absolute regnasse, tumque cum Cyaxare rege Medorum obsedis Niniven, et evertendam monarchiam Assyriorum, quam paulo post reipsa cepit et evertit Nabuchodonosor junior senioris filius, itaque monarchiam ab Assyriis ad se et Chaldaeos transtulit, uti ostendi *Nahum* 11, 1.

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Manasses impius regnavit et idola restituit, ac propheta occidit. Succedit ei, vers. 18, impius filius Amon, qui post biennium a suis occiditur, succedente sibi filio pio Josia.

1. Duodecim annorum erat Manasses cum regnare cepisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Haphsiba. 2. Fecitque malum in conspectu

Domini, juxta idola Gentium quas delevit Dominus a facie filiorum Israel. 3. Conversusque est, et edificavit excelsa, quae dissipaverat Ezechias pater ejus: et erexit aras Baal, et fecit lucos sicut fecerat Achab rex Israel, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam. 4. Construxitque aras in domo Domini, de qua dixit Dominus: In Jerusalem ponam nomen meum. 5. Et extraxit altaria universae militiae caeli in duobus atris templi Domini. 6. Et tradidit filium suum per ignem: et ariolatus est: et observavit auguria, et fecit pythones, et aruspices multiplicavit, et faceret malum coram Domino, et irritaret eum. 7. Posuit quoque idolum luci, quem fecerat, in templo Domini, super quod locutus est Dominus ad David, et ad Salomonem filium ejus: In templo hoc, et in Jerusalem, quam elegi de cunctis tribubus Israel, ponam nomen meum in sempiternum. 8. Et ultra non faciam commoveri pedem Israel de terra, quam dedi patribus eorum: si tamen custodierint opera omnia quae praecepi eis, et universam legem quam mandavi eis servus meus Moyses. 9. Illi vero non audiverunt: sed seducti sunt a Manasse, ut facerent in malam super Gentes, quas contrivit Dominus a facie filiorum Israel. 10. Locutusque est Dominus in manu servorum suorum Prophetarum, dicens: 11. Quia fecit Manasses rex Juda abominaciones istas pessimas super omnia quae fecerunt Amorrrhai ante eum, et peccare fecit etiam Judam in immunditiis suis; 12. propterea haec dicit Dominus Deus Israel: Ecce ego inducam mala super Jerusalem et Judam, ut quicumque audierit, tinniat auribus aures ejus. 13. Et extendam super Jerusalem funiculum Samaritae et pondus domus Achab: et delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulae et delens vertam, et ducam crebrius stylum super faciem ejus. 14. Dimittam vero reliquias hereditatis meae, et tradam eas in manus inimicorum ejus: eruntque in vastitatem, et in rapinam cunctis adversariis suis: 15. eo quod fecerint malum coram me, et perseveraverint irritantes me, ex die qui egressi sunt patres eorum ex Aegypto, usque ad hanc diem. 16. Insuper et sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleret Jerusalem usque ad os: absque peccatis suis, quibus peccare fecit Judam, et faceret malum coram Domino. 17. Reliquia autem sermonum Manasse, et universa quae fecit, et peccatum ejus quod peccavit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda? 18. Dormivitque Manasses cum patribus suis, et sepultus est in horto domus suae, in horto Oza: et regnavit Amon filius ejus pro eo. 19. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cepisset: duobus quoque annis regnavit in Jerusalem; nomen matris ejus Meschemeth filia Harus de Jeteba. 20. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater ejus. 21. Et ambulavit in omni via, per quam ambulaverat pater ejus: servivitque immunditiis, quibus servierat pater ejus, et adoravit eas, 22. et dereliquit Dominum Deum patrum suorum, et non ambulavit in via Domini. 23. Tetereruntque ei insidias servi sui, et interfecerunt regem in domo sua. 24. Percussit autem populus terra omnes qui conjuraverunt contra regem Amon: et constituerunt sibi regem Josiam filium ejus pro eo. 25. Reliquia autem sermonum Amon quae fecit, nonne haec scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda? 26. Sepelieruntque eum in sepulcro suo in horto Oza; et regnavit Josias filius ejus pro eo.

7. POSUIT QUOQUE IDOLUM LUCI, QUAE FECERAT, (idolum in loco ante a se constructo positum, jam lucos sculptili circumdatum, posuit) IN TEMPIO, — q. d. Manasses prius construxerat, lucum sive stylum dicit sacram, in eoque collocat idolum, quod deinde ex lucis transiit in templum: sed quia lucum cum idolo transferre non poterat, hinc loco luci, fecit simulacrum sive similitudinem luci ex auro, argento vel aere, in eoque posuit idolum, illudque cum lucis transiit in templum, si lucum jam non Deus in templo, sed

demon in loco coleretur. Ude utrumque postea destruxit Josias Manassis nepos, cap. xxiii, vers. 6 et 7.

10. LOCUTUSQUE EST DOMINUS IN MANU SERVORUM SCORUM PROPHE TARUM, — scilicet per Osee, Amos, Jochem, Nahum, Jonam, Abdum, ac maxime Isaiam Manassis socerum, qui prout a Manasse sera lignea dissectus Christi in ligno crucifixi fuit typus, ut dixi proemio in Isaiam, ac plures alios prophetas, adeo ut Josephus, lib. X, cap. iv, asserat, a ex eorum numero per singulos dies

aliquem supplicio a Manasse affectum fuisse.

13. EXTENDAM SUPER JERUSALEM FUNICULUM SAMARITAE, — « Funiculus » mensuris metaphorice significat eandem penne mensuram, q. d. Qua mensura ponitur, vastari et abderi et Samaria Israelitas in Assyrium, eadem ponitur, vastabo et abducam Judaeos et Jerusalem in Babylonem: sicut enim fuerunt pares in culpa et idololatria, sic pares erunt in pena et captivitate. Est metaphora a fabricis, qui utuntur ferro sive funiculo, quem extendunt plumbi massa, ut juxta illud ad perpendicularium fabricam construant, vel constructam diruant et destruant, q. d. Ego Jerusalem destruem, et quasi funiculo ad solum conequabo, sicut solet faber domos diruere, et per funiculum mensuram terre conquare et complanare; unde explicans idipsum per aliam similitudinem cere dicitur, dicens: « Delebo Jerusalem, sicut deleri solent tabulae; et delens vertam, et ducam crebrius stylum super faciem terre, » q. d. Delebo Jerusalem sicut deleri solent litterae in tabula ex cera exarata. Solebant enim olim, ante inventionem chartae, scribere in tabulis cera obductis, et in ea stylo quasi calamo litteras efformare. Quare stylius hic inferne acutus erat: superne vero obtusus, ut eodem litteras in cera scriptas cum vellet obducerent, et cera complanata alias in illa litteras pingerent; si ergo una vox vel littera duntaxat delenda foret, id faciebant uno alterove styli per ceram ductu; sin plures, pluribus ductibus; sin omnes, omnibus ductibus, donec eratis litteris sine et complanata resisteretur cera. Ita fecit hic Deus in excidio Judaeae et Jerosolymae. Nam primo induxit in eam stylium hostilem regis Babylonis, cum ex ea Manassen, et primores regni in Babylonem captivos abduxit, II Paral. xxviii, 11. Secundo, cum Pharae Necho Josiam, qui tota erat Judaeorum spes, occidit, ejusque filium Joachaz in Aegyptum abripuit, cap. xxxiii, 33. Tertio, cum Nabuchodonosor Joachim fratrem Joachaz cepit et vivit. Quarto, cum idem Joachim filium Joachim eum magno nobilitate et populi numero in Babylonem transmisit. Quinto et ultimo, cum idem Sederam ultimum regem cum reliquis abduxit, urbemque et templum concrenavit.

Sensus ergo est: « Extendam super Jerusalem funiculum, » q. d. Non tantum urbem demoliar, sed fundamenta refodiam, eaque terre quasi per funiculum admetiens conequabo, ut nullum sit reliquum ejus vestigium, neque delinatio prima illius; non sicut ac fieri solet, cum tabellae ceratae, lineae vel characteres delentur.

Pro tabulae Hebraice est צללחת tsallachat, quod passim vertunt scutella, fraxorium, lebes, caldaria. Unde Vatablus sic verlit: *Detegam Jerusalem, acut quis patium delerit et eum vertit*. Sicque explicat q. d. Repurgabo Jerusalem ab hominibus seditatis, quos ubi fugerero, invertam illam, uti inverti solet a rusticis scutella expurgata. Noster vero Hieronymus Praulo in Ezech. cap. v, vers. 11,

sic verlit, et exponit: « Abstergam Jerusalem, ut mundari solet caldarium abstersione et verti super faciem suam. » Id est, ut solet, cum probe extersum est, converti dorsum in faciem, ut nil instrumenti fiat reliquum, sed ad ultimam guttam distillet in terram: sic mundabo Jerusalem abstergens ex ea omnes incolas et domos, eamque a fundamentis evertens.

16. INSUPER ET SANGUINEM INNOXIIUM FUDIT MANASSES MULTUM NIMIS, — praesertim eorum qui sine impietati resistebant, illumque de ea arguebant, ut erant Isaias ceterique Prophetae; ita ut quotidie aliquem et Prophetis occideret, ait Josephus. Hinc apposite vocatus est « Manasses, » id est « ab insurgente vel ex oblivione, » ait Auctor Imperf. hom. 4 in Math. : « Providentia enim Dei sic eum dispensavit vocari, quia oblitus fuerat omnem conversationem patris sui sanctam, et omnia beneficia Dei pro merito ejus collata in ipsum, et stimulatus ab insurgente diabolo, qui solet insurgere super genus humanum ad evertendum, gesturus omnia quae Deum ad iracundiam provocarent. » Addit idem Auctor de Manasse quid novi et miri, aitque: « Donique cum egrotasset Ezechias in tempore quadam, et venisset ad eum Isaias Propheta visitandum, vocavit Ezechias filium suum Manassen, et cepit ei mandare, quod debebat Deum timere, quomodo regere regnum, et alia multa. Et dixit ad eum Isaias: Vere quia non descendunt verba tua in cor ejus, sed et me ipsum oportet per manum ejus interficere. Quod audiens Ezechias volebat filium suum intelledisse, dicens: Quia melius est me sine filio mori, quam talem filium relinquere, qui et Deum exasperet, et sanctos ejus persequatur. Tenit autem eum vix Isaias propheta, dicens: Irritum faciat Deus consilium tuum hoc, videns Ezechiae religionem, quia plus amabat Deum, quam filium suum. » Verum haec videtur Rabbiorum fabella. Nam egrotante Ezechia necdum natus erat Manasses, quia post morbum Ezechias supervixit 15 annos, eique deinde morienti succedens Manasses erat duodecim annorum. Natus est ergo Manasses tertio a morbo et sanitate recuperata Ezechiae patris sui anno.

23. DORMIVITQUE (SOMNO MORIS) CUM PATRIBUS SUIS. — Nota II Paral. xxxiii, 11, narratur poena a Deo inflicta Manassi, scilicet captivitas in Babylone, indeque seria ejus poenitentia et conversio ad Deum.

Porro Manasses in Babylone abductus videtur a Merodach Baladan: hic enim tunc in Babylone regnabat: unde hinc Ezechias pater Manassis opes suas ostenderat, ideoque eum illexerat ad eas abripiendas; quod et futurum ei praedixit Deus, cap. xx, 17, atque idipsum paulo post praestitit, dum effecti ut Manasses ob sua scelera, per eundem Baladan eum gaza regia in Babylone vincens abduceretur. Ita Bellarminus, Salsianus et alii. Dicitur tamen Manasses captus a rege Assyriorum, vel quia Babylonii vocantur Assyrii, vel quia Ba-

rodach vestigialis fuit Asarhaddon regi Assyriorum, cuius postea jugum excussit.

ET SEPULTUS EST IN HORTO BONUS SUE, IN HORTO OZA, — ubi scilicet Oza occisus est a Deo, eo quod temere tetigisset arcam titubantem, II Reg. vi, 8. Ille hortus erat prope Jerusalem, et regis hortus copulatus, in quo Manasses Babylone rediens regium sibi mausoleum construxit, atque in eo ipse et filius ejus Amon sepulti sunt.

20. FECITQUE MALUM. — Ita Scriptura vocat idololatriam, quasi malum malorum summum; nam ut ait Sapiens, cap. xiv, vers. 27: « Infandorum idolorum cultura, omnis mali causa est, et initium, et finis. » Imitatus est Amon patrem Manasses peccantem, sed non penitentem. Addit Glycas eum dixisse: « Pater meus a puero multa scelera fecit, ac in senecta penitentiam egit; quare et ego in hac etate pro animi libidine me geram, et deinceps ad Dominum me convertam. » Quocirca Deus hanc ejus preditionem cita morte pu-

nivit: nam post biennium a suis servis occisus est. Audi S. Clementem, libro II *Constit.* Apost., cap. xxiii: « Talis, inquit, exstitit Amon filius Manassis de qua ait Scriptura: Decepit se Amon mala cogitatione transgressionis, et dixit: Pater meus multa peccata ab adolescentia commisit, et cum senex esset, commisisse penituit; et nunc ego ambulabo, ut expetit anima mea, et postea convertam me ad Dominum: et egit improbe eam Domino super omnes natos ante se, et delavit eum Deus celeriter ex terra ejus bona, et servi impetum in eum fecerunt, et domi ejus interfecerunt, et regnavit duobus tantum annis. »

Notent hoc juvenes, qui in juventute voluptuantur et luxuriantur, eamque dicant diabolo, promittentes se senectam deaturos Deo: nam plerique talium variis humane vite casibus intercipiuntur et moriuntur, justoque Dei judicio ad senectam indeque ad vite emendationem et salutem eternam non pertingunt.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pius Josias pie regnat, ac repertum Deuteronomium studiose perlegit, auditque ab Holda prophetissa supplicia, quæ in eo Deus impiis comminatur non sibi, sed filiis suis obventura.

1. Octo annorum erat Josias cum regnare cœpisset, triginta et uno anno regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus Ildia, filia Iadaia de Beseuth. 2. Fecitque quod placitum erat coram Domino, et ambulavit per omnes vias David patris sui: non declinavit ad dexteram, sive ad sinistram. 3. Anno autem octavo decimo regis Josie, misit rex Saphan filium Asia, filii Messulam, scribam templi Domini, dicens ei: 4. Vade ad Helciam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia, quæ illata est in templo Domini, quam collegerunt janitores templi a populo, 5. deturque fabris per præpositos domus domini; qui et distribuant eam his qui operantur in templo Domini, ad instauranda sartatecta templi, 6. tignariis videlicet et cementariis, et iis qui interrupta component: et ut emanent ligna, et lapides de lapidinis, ad instaurandum templum Domini. 7. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiant, sed in potestate habeant, et in fide. 8. Dixit autem Helcias Pontifex ad Saphan scribam: Librum Legis reperi in domo Domini: dedique Helcias volumen Saphan, qui et legit illud. 9. Venit quoque Saphan scriba ad regem, et renuntiavit ei quod præceperat, et ait: Conflaverant servi tui pecuniam, quæ reperta est in domo Domini: et dederunt ut distribueretur fabris a prefectis operum templi Domini. 10. Narravit quoque Saphan scriba regi, dicens: Librum dedit mihi Helcias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege, 11. et audisset rex verba Libri Legis Domini, scidit vestimenta sua. 12. Et præcepit Helciæ sacerdoti, et Ahicam filio Saphan, et Achobor filio Micha, et Saphan scribæ, et Asaie servo regis, dicens: 13. Ite et consulite Dominum super me, et super populo, et super omni Juda, de verbis voluminis istius quod inventum est: magna enim ira Domini succensa est contra nos: quia non audierunt patres nostri verba Libri hujus, et facerent omne quod scriptum est nobis. 14. Ierunt itaque Helcias sacerdos, et Ahicam, et Achobor, et Saphan, et Asaia, ad Holdam prophetidem, uxorem Sellum, filii Thecæ, filii Araas custodis vestium, quæ habitabat in Jerusalem in Secunda:

locoutique sunt ad eam. 15. Et illa respondit eis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Dicite vero, qui misit vos ad me: 16. Hæc dicit Dominus: Ecce, ego adducam mala super locum istum, et super habitatores ejus, omnia verba Legis, quæ legit rex Juda: 17. quia dereliquerunt me, et sacrificaverunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum suarum: et succenditur indignatio mea in loco hoc, et non exstinguetur. 18. Regi autem Juda, qui misit vos ut consuleretis Dominum, sic dicetis: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Pro eo quod audistis verba voluminis, 19. et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores ejus, quod videlicet fierent in stuporem et in maledictum: et scidisti vestimenta tua, et flevisti coram me, et ego audivi, ait Dominus: 20. Idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulcrum tuum in pace, ut non videant oculi tui omnia mala, quæ inducturus sum super locum istum.

1. OCTO ANNORUM ERAT JOSIAS, CUM REGNARE CŒPISSET. — Hoc nomen ei impositum fuit a Deo predictumque ante 327 annos; tot enim fluxere a Roboam et Jeroboam usque ad Josiam, III Reg. xiii, 2. Josias enim Hebraice dicitur quasi יוֹשִׁיָּאָה, id est Dei munus vel oblatio, aut quasi יוֹשִׁיָּאָה יְהוָה, id est Dei ignis, ob ejus zelum et ignita sacrificia, et quia idololatrias igne combussit. Audi Auctorem operis imperfecti apud Chrysostomum, hom. 4 in *Math.*: « Josias interpretatur hostia Domino, vel salus Domino. Providentia autem Dei, secundum quod futurus fuerat Josias, dispensavit ei nomen imponi, ubi est hostia Domino, aut salus Domini: quoniam vere in illo fuit hostia Domini. Tale enim sacrificium obtulit Domino Deo, quale nec ante eum aliquis regum, nec post eum. Et ipse fuit hostia Deo secundum quod mandat Apostolus: Ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Et ipse fuit populi sui in tempore suo a Deo salvus. » Et inferius: « Tertius enim Josias est, cujus nomen prophetatum est priusquam nasceretur. Hi tres sunt: Samsou, Josias, Joannes. »

5. AD INSTAURANDA SARTATECTA TEMPLI. — Josias in templi instaurazione imitatus est suum prævum Joas regem Juda, ejusque methodum in instaurazione secutus est.

7. NON SUPPUTETUR EIS ARGENTUM, — id est non exigatur ab eis ratio et computus, sed fidei eorum omnis pecunia et sumptus credatur, quod Joas alia phrasî jusserat cap. xii, vers. 43, dicens: « Non fiebat ratio iis hominibus, qui accipiebant pecuniam ut distribuere eam artificibus, sed in fide tractabant eam. »

8. LIBRUM LEGIS REPERI IN TEMPLIO DOMINI, — puta Deuteronomium, ut ait Chrysostomus, homil. 9 in cap. II *Math.*, S. Athanasius, epist. ad *Marcel.*, et Abulensis; vel totum Pentateuchum, ut ait Iosephus, qui adjungit illud repertum in gazophylacio, dum ex eo acciperent aurum pro sartis templi tectis. Nimirum tempore impij Manassis, qui 35 annis regnavit, per tot annorum spatia adeo neglecta fuit lex, et profanatus Dei cultus,

ut « liber legis, » tanquam res noviter inventa, scribatur, ait Cæjetanus. Addit Lyranus ex H. Salomone impium Achaz, qui Manassis erat avus, combussisse libros legis, ne ab eis violata legis et idololatriæ argueretur. Quare sacerdotes clam librum legis abscondisse in muro templi a se perfosso et occluso: cementarios autem, dum jussu Josie sartatecta templi instaurarent, invenisse librum, eumque detulisse ad Pontificem, et hunc ad regem Josiam.

14. IERUNT ITAQUE HELCIAS SACERDOS, ETC., AD HOLDAM PROPHETIDEM, UXOREM (Septuaginta Sixtini habent, *matrem*) SELLEM. — Hunc « Sellum » Hebraei tradunt fuisse avunculum patris Jeremie. Cur non ierunt ad Jeremiam, qui tunc propheta-bat? Forte quia ab urbe aberat. Addit S. Hieronymus, lib. II *Contra Pelagianos*, in eo quod consultiur mulier, occultam regis, sacerdotum et omnium virorum reprehensionem esse, quod nullus virorum sanctus poterit reperiri, qui posset futura prædicere. Denique « Holda » hæc et senio, et prudentia, et sanctitate, et oraculis apud omnes erat celebris et venerabilis, æque ac Debhora, *Judic.* cap. iv, et Anna mater Samuelis, I Reg. cap. II.

QUE HABITABAT IN JERUSALEM IN SECUNDA, — scilicet in ea urbis parte quæ vocabatur « Secunda civitas, » juxta secundum (erant enim universim tres muri) urbis murum, ac juxta portam secundam, sive mediam, quæ vocabatur « piscinum, » per quam ibatur in templum, unde per eam Chaldei invaserant Jerusalem et templum. Ita S. Hieronymus, loco jam citato, Vilalpandus, Ribera, Sallianus, Serarius et alii. Vide *Archæologum in Descript. Jerusalem.* Chaldeus pro « Secunda » vertit, *domum doctrine*, id est scholam; Vatablus, *locum dignitatis secunde a templo*, quo loco dabatur opera eruditioni et doctrine. In eo enim habitabant prophetae et doctores, ac inter eos Rechabite. Hinc et Thalmud dividit in Misnam et Gemaram. *Misna* enim *secundam* significat, quasi prima sit lex Moysis, secunda sit legis Thalmudica repetitio et explicatio.

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jesias sancit fœdus inter Deum et populum, ideoque abolet idola, fana, aruspices, equos solis, excelsa, vitulos aureos Jeroboam, ac vers. 21, solemne Pascha celebrat. Denique, vers. 29, occiditur in prœlio a Pharaone Nechao, qui in Joachaz filium, deinde eo abducto Joakim ejus fratrem regem substituit.

1. Et renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit : et congregati sunt ad eum omnes senes Juda et Jerusalem. 2. Ascenditque rex templum Domini, et omnes viri Juda, universique qui habitabant in Jerusalem cum eo sacerdotes et prophetae, et omnis populus a parvo usque ad magnum : legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus est in domo Domini. 3. Stetitque rex super gradum : et fœdus percussit coram Domino, ut ambularent post Dominum, et custodirent prœcepta ejus, et testimonia, et caeremonias, in omni corde, et in tota anima, et suscitarent verba fœderis hujus, quae scripta erant in libro illo : acquievitque populus pacto. 4. Et praecepit rex Helciae pontifici, et sacerdotibus secundi ordinis, et janitoribus, ut projicerent de templo Domini omnia vasa, quae facta fuerant Baal, et in luto, et in universae militiae caeli; et combussit ea foris Jerusalem in Convalle Cedron, et tulit pulverem eorum in Bethel. 5. Et delevit aruspices, quos posuerant reges Juda ad sacrificandum in excelsis per civitates Juda, et in circuitu Jerusalem : et eos, qui adolebant incensum Baal, et Soli, et Lunae, et duodecim signis, et omni militiae caeli. 6. Et effertur fecit lucum de domo Domini foras Jerusalem in Convalle Cedron, et combussit eum ibi, et rededit in pulverem, et projecit super sepulcra vulgi. 7. Destruxit quoque ædículas effeminatorum, quae erant in domo Domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luti. 8. Congregavitque omnes sacerdotes de civitatibus Juda : et contaminavit excelsa, ubi sacrificabant sacerdotes, de Gaba usque Bersabee; et destruxit aras portarum in introitu ostii Josue principis civitatis, quod erat ad sinistram porte civitatis. 9. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare Domini in Jerusalem : sed tantum comedebant azyma in medio fratrum suorum. 10. Contaminavit quoque Tophet, quod est in Convalle filii Ennom : ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem, Moloch. 11. Abstulit quoque equos, quos dederant reges Juda, Soli, in introitu templi Domini juxta exedram Nathannelech eunuchi, qui erat in Pharrurim : currus autem solis combussit igni. 12. Altaria quoque, quae erant super tecta conaculi Achaz, quae fecerant reges Juda, et altaria quae fecerat Manasses in duobus atris templi Domini, destruxit rex, et ecurrit inde, et dispersit cinerem eorum in Torrentem Cedron. 13. Excelsa quoque, quae erant in Jerusalem ad dexteram partem Montis offensionis, quae edificaverat Salomon rex Israel Astaroth idolo Sidoniorum, et Chamos offensionis Moab, et Melchom abominationis filiorum Ammon, pollixit rex. 14. Et contrivit statuas, et succidit lucus : replevitque loca eorum ossibus mortuorum. 15. Insuper et altare, quod erat in Bethel, et excelsum quod fecerat Jeroboam filius Nabath, qui peccare fecit Israel : et altare illud, et excelsum destruxit, atque combussit, et comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum. 16. Et conversus Josias, vidit ibi sepulcra, quae erant in monte : misitque et tulit ossa de sepulcris, et combussit ea super altare, et polliuit illud juxta verbum Domini, quod locutus est vir Dei, qui praedixerat verba hæc. 17. Et ait : Quis est titulus ille, quem video ? Responderuntque ei cives urbis illius : Sepulcrum est hominis Dei, qui venit de Juda, et praedixit verba hæc, quae fecisti super altare Bethel. 18. Et ait : Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus, et intacta manserunt ossa illius, cum ossibus prophetarum, qui venerat de Samaria. 19. Insuper

et omnia fana excelsorum, quae erant in civitatibus Samaria, quae fecerant reges Israel ad irritandum Dominum, abstulit Josias : et fecit eis, secundum omnia opera quae fecerat in Bethel. 20. Et occidit universos sacerdotes excelsorum, qui erant ibi super altaria : et combussit ossa humana super ea : reversusque est Jerusalem. 21. Et praecepit omni populo, dicens : Facite Phase Domino fœdo vestro, secundum quod scriptum est in libro fœderis hujus. 22. Nec enim factum est Phase tale a diebus judiciorum, qui judicaverunt Israel, et omnium dierum regum Israel, et regum Juda, 23. sicut in octavo decimo anno regis Josiae factum est Phase istud Domino in Jerusalem. 24. Sed et pythones, et ariolos, et figuras idolorum, et immunditias, et abominationes, quae fuerant in terra Juda et Jerusalem, abstulit Josias : ut status ret verba legis, quae scripta sunt in Libro quem invenit Helcias sacerdos in templo Domini. 25. Similis illi non fuit ante eum rex, qui reverteretur ad Dominum in omni corde suo, et in tota anima sua, et in universa virtute sua, juxta omnem legem Moysi : neque post eum surrexit similis illi. 26. Verumtamen non est aversus Dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor ejus contra Judam : propter irritationes, quibus provocaverat eum Manasses. 27. Dixit itaque Dominus : Etiam Judam auferam a facie mea, sicut abstulit Israel : et projiciam civitatem hanc, quam elegi, Jerusalem, et domum de qua dixi : Erit nomen meum ibi. 28. Reliqua autem sermonum Josiae, et universa quae fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro verborum dierum regum Juda ? 29. In diebus ejus ascendit Pharaon Nechao rex Aegypti, contra regem Assyriorum, ad flumen Euphratem, et abiit Josias rex in occursum ejus : et occisus est in Mageldo, cum vidisset eum. 30. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageldo : et pertulerunt in Jerusalem, et sepelierunt eum in sepulcro suo. Tulitque populus terrae Joachaz filium Josiae : et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo. 31. Viginti trium annorum erat Joachaz cum regnare cepisset, et tribus mensibus regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Amital, filia Jeremiae de Lobna. 32. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quae fecerant patres ejus. 33. Vinxitque eum Pharaon Nechao in Nebla, quae est in terra Emath, ne regnaret in Jerusalem : et imposuit muletam terrae centum talentis argenti, et talento auri. 34. Regemque constituit Pharaon Nechao Eliacim filium Josiae pro Josia patre ejus : veritque nomen ejus Joakim. Porro Joachaz tulit, et duxit in Aegyptum, et mortuus est ibi. 35. Argentum autem et aurum dedit Joakim Pharaoni cum indixisset terra per singulos, ut conterretur juxta praeceptum Pharaonis : et unumquemque juxta vires suas exegit, tan argentum quam aurum de populo terrae, ut daret Pharaoni Nechao. 36. Viginti quinque annorum erat Joakim cum regnare cepisset : et undecim annis regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Zebida filia Phadaia de Rama. 37. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quae fecerant patres ejus.

3. STETITQUE REX SUPER GRADUS, — super quos erectum erat sedile regum quasi solum; unde Il Paralip. xxxiv, 31, vocatur « tribunal, » in quo et Joas ante Josiam simile fœdus inter Deum et populum pepigit, IV Reg. cap. xi, vers. 14, aequè ac Salomon, Il Paralip. cap. vi, vers. 12. Et hoc videtur esse « Musach sabbati; » ut dixi, cap. xvi, vers. 18. Porro Josias adjuravit populum, ut fœdus hoc exacte servaret, ut dicitur Il Paralip. cap. xxxiv, vers. 32. Simili modo primum populi cum Deo fœdus sancivit Moyses, Exodi xxiv, cum variis caeremoniis quae illud populo magis inculcarent.

ET SUSCITARENT VERBA FœDERIS. — « Suscitare » est a morte ad vitam excitare; verba autem legis et fœderis divini jam per idola Manassis a multis

erant oblivioni tradita, et quasi mortua; quare Josias ea populo prolebens et inculcans, videtur ea quasi a morte ad vitam, vel certe e somno quasi dormientia ad vigiliam suscitasse.

4. ET PRÆCEPIT REX HELCIAE PONTIFICI ET SACERDOTIBUS SECUNDI ORDINIS. — id est minoribus, qui maximo sacerdote, pater Helciae Pontifici suberant. Ita Abuleusis, Valabius, Sanchez et alii, licet alii per secundum ordinem intelli-gant secundam classem. Erant enim sacerdotes a Davide juxta familias in varias classes distributi.

ET TULIT PULVEREM eorum (idolorum et vasorum eis dicarum, ideoque a se combustorum) IN BETHEL, — ut scilicet nec pulvis tam impius remaneret in terra Juda, quae erat sancta : « Bethel » enim erat locus profanatus ab idololatria Iero-

orum, qui fuit primus rex Israel. Ita Cajetanus.

7. **DESTRUXIT QUOQUE ADICULAS EFFEMINATORUM,** — scilicet *Chortorum* masculorum Veneri et Priapo dicentium, ut easdem destruxit Aza, lib. III, cap. XV, vers. 12 et 13.

PRO QUIBUS MULIERES TEXEBANT (e licis, filis vel ramis) QUASI DOMUNCULAS LUCI, — ut iis quasi cortinis et peristromatis suam obconitatem velarent et tegerent effeminati, in luco quem exerant in templo, ad infandas libidines.

8. **ET CONTAMINAVIT EXCELSA,** — scilicet templa et fana profana in locis excelsis erecta, profanando, destruendo, sordibus et ossibus mortuorum, ut dicitur versu 14, implendo; unde explicans subdit:

ET DESTRUXIT ARAS. — Quae et quaha fuerint « excelsa » dixi lib. III, cap. III, vers. 2.

9. **VRUBIANTEN NON ASCENDEBANT SACERDOTES EXCELSORUM AD ALTARE DOMINI IN JERUSALEM,** SED TANTUM CONDEBANT AZYMA IN MEDIO FRATRUM SUORUM, — *q. d.* Josias non permisit sacerdotes illos, qui imple vel illicite in excelsis sacrificarent, ire in *Jerusalem* ac ministrare in templo, utpote impuris idololatrum vel superstitionum victimis pollutis: sed tamen permisit eos alii azyms aliisque cibis quibus ceteri sacerdotes et Levite sibi a populo oblati vovebantur. Ita Abulensis et alii.

10. **CONTAMINAVIT QUOQUE TOPHETH.** — Locus erat in « Gehennom », id est in valle filiorum Ennom, juxta Jerusalem, in quo parentes filios suos cremabant idolo Moloch, ac ne eorum vagitus audirentur, pulsabant *tr̄n toph*, id est *tympannum*, sed locus dictus est *Topheth*. Vide diata *Isaia* xxx, 33, et *Jerem.* VII, 34. Hunc ergo locum cum idolo Moloch, cui sacer erat, Josias « contaminavit », id est profanavit, destruxit et ossibus implevit fimoque.

11. **ASTULTIT QUOQUE EQUOS, QUOS DEDERAT REGES JUDA SOLI.** — Qui et quales erant hi Solis equi? Respondeo Persae alieque gentes Solem ob extimium fulgorem, pulchritudinem et utilitatem colebant ut Deum, eumque vocabant *Mithram* et *Apollinem*, eique dicabant equos, partim pictos et sculptos, partim veros et vivos, eo quod equus animalium velocissimum representet Solem motum velocissimum. Testis est *Xenophon*, lib. VIII *Cyropediae*; *Herodotus*, libro I, in fine; *Justinus*, lib. I et alii. Unde *Ovidius*, I *Pastor*.

Placat equo Persi ralis Hyperion cinctum,
Ne detur ceteri victima tanta Deo.

Hinc Poeta fabulantur Solem quadriga vehi, quam trahant quatuor equi celerrimi, nimirum, ut ait *Ovidius*, II *Metamorph.*:

Piros, Eous et Ethio,
Solis equi, quartusque Phlegon.

Per quos Abulensis significari putat quatuor anni et diei partes.

Solis simulacrum et idolum ita pingit *Macrobius*, lib. I *Saturn.* cap. xxx: « Nunc vero, inquit, eundem Jovem Solemque esse, tum ex ipso sa-

crorum ritu, tum ex habitu dignoscitur. Simulacrum enim aureum specie imberbi instat dextra elevata cum flagro in aurige modum, lava tenet fulmen et spicas. Quae cuncta Jovis Solisque potentiam consociatam demonstrant. Hujus templi religio etiam divinatione preloquet, quae ad *Apollinis* potestatem refertur, qui idem atque Sol est. Vehitur enim simulacrum Dei *Heliopolitani* ferulo veluti vehuntur in pompa ludorum *Cyrenensium* deorum simulacra, et subeunt plerumque provincia proceres, raso capite, longi temporis castimonia puri, ferunturque divino spiritu non suo arbitrio, sed quo Deus propellit vehementes. » Subdit *Macrobius* hinc Deum a *Syris* vocari « *Adad* » id est « unum, » quia unus est Sol aequae ac Deus in mundo. Idem, lib. I in *Sonn. Scipion.* : « *Cicero*, inquit, asserit quod Sol sit dux, et princeps, et moderator luminum reliquorum, quem *Heraclitus* fontem caelestis lucis appellat. Dux ergo est, quia omnes luminis majestate praecedit. Princeps, quia ita eminet, ut propterea quod talis solus appareat, sol vocetur. Moderator reliquorum dicitur, quia ipse cursus eorum recursusque certa definitione spatii moderatur. » Et mox: « Mens mundi appellatur, ut *Physici* eum cor caeli vocaverunt, eo quod Sol diem et noctem dein, veris clementem temperiem, torridum caneri ac leonis aestum, mollitiem autumnalis aerae, vim frigidis inter utramque temperiem, omnia haec Solis cursus et ratio dispensat. Jure ergo cor caeli dicitur, per quem fiunt omnia quae divina ratione fieri videmus. » Queres se

quidam, quod ritu colebant Solem per equos? *Primo*, *Historici* Scholastici censent *Judeos* hisce equis et curru representasse currum et equos igneos, quibus *Elias* quasi *dux*, id est Sol, raptus est in caelum, ut audivimus, cap. II. Sic *Eucherius* et *Angelomus*, qui et addunt: « *Audientes* Graeci ab *Israelitis* quod *Elias* curru igneo, et equis sit igneis ad caelestia translatus, vel certe hoc ipsum inter alia depictum in pariete videntes crediderunt, vincia decepti nominis, Solis hic transitum per caelos esse designatum; et miraculum divinitus factum Dei, mutarunt in argumentum erroris, humana stultitia commentatum. Quos imitati ipsi *Judei* sategerunt, ne in aliquo gentilium stultissimis minus stulti apparerent. » *Secundo*, melius *Rabbi Salomon*: *Summo mane*, inquit, orienti Soli obviam ducebant equos, ut eum salutarent, eique reverentiam exhiberent. Carpit hoc *Abulensis*, sed immerito; nam equos *Cyri* ante Solem ortum et ad pompam sacrificii obviam praediisse testatur *Xenophon*, cujus verba mox recitabo. Sic et *Romani* Solem orientem salutabant, quos redarguit *S. Leo*, serm. *De Epiphana*, et idipsum facere solum *Socratem* testatur *Plato* et *Plutarchus*, qui inde natum proverbium asserit: « *Plures adorant Solem orientem quam occidentem.* » Unde nonnulli putant equos hos Solis fuisse illos, quibus vebantur ii qui Solem orientem salutabant et colebant.

Etas
leadi Se
lum.
Fria.

Tertio, *Abulensis* vult equos hos pictos vel sculptos cum curru ante Solis statuum suspensos fuisse, vel eam curru impositam ab equis tractam fuisse.

Quarto, ipsos equos vivos Soli mactabant et sacrificabant. Causam dat *Herodotus*, lib. I, quod *Deorum* pernicissimo vellet mortalium etiam omnium pernicissimum immolare. Audi *Xenophonem*, lib. VIII, ubi *Cyri* et *Babylone* capta triumphantem egressum describit: « Cum palatii porte aperte fuissent, primo agebantur ipsi *Jovi tauri* pulcherrimi quaterni, et aliis quibusdam diis, quos *Magi* delegissent. Post boves vero equi, ut Soli sacrificium existerent. Post hos autem currus educebatur candidus jugum habens aureum, coronatus *Jovi* sacer. Post hunc educebatur *Solis* currus, candidus et coronatus similiter uti superior. Post hunc etiam alius tertius currus educebatur, cujus equi strati erant puniceis amictibus, et post eum viri sequebantur, qui in magno quodam foco ignem portarent. » Hinc *Cyri* *Persiae* idem est quod Sol, sit *Plutarchus* in *Artaxerxes* *Memorie*. Sic *Philostratus* in *Heroicis*, tribit *Palamedem* Graecis fuisse, ut orienti Soli equum candidum mactarent.

Hunc ergo Solis quasi Dei cultum a gentibus vicinis hausere *Judei*. Porro equos hos vivos fuisse liquet ex eo quod *Josias* dicitur eos abstulisse non combussisse; currum vero *Solis* combussisse, non abstulisse; si enim equi ex ligno, aere vel auro picti sculptique fuissent, utique eos cum curru combussisset. Porro hi Solis equi erant « juxta exedram *Nathanmelech* *Eunuchi*. » « *Nathanmelech* » *Hebraice* idem est quod *domus regis*. Sic ergo vocabatur hic *Eunuchus*, ut significaretur quanti ab illis fieret esse *Solis* cultorem et aurigam. Cum enim ipse esset horum equorum stularius duntaxat et stabuli praefectus, vocabatur tamen Augusto nomine: *Nathan melech*, id est *domus regis*. Septuaginta vertunt, juxta *gazophylacium* *Nathan Eunuchi* regis. Alii vertunt: *De exedra Nathan melech Eunuchi*; sicque explicant, *q. d.* De exedra sive curru *Solis*, qui dicitur *Nathan melech*, id est donans rex: Sol enim est rex qui omnia donat; idem est *Eunuchus*, qui imberbis, utpote juvenis semper fortis et agilis. Hinc et custodem hujus simulacri *Solis* voluerunt esse *Eunuchum*, id est imberbem; quia talis est Sol. Ita *Vitalpandus*, lib. III, cap. xxxii, in cap. xl *Ezech.* pag. 221. Porro « exedra » erat locus, versu 3, cubiculum in quo sunt sedes, ut fiat hominum consensus, qualia multa erant juxta templum pro sacerdotibus, levitis et aliis.

Tropologiae, docet nos *Josias*, quod idola et equos *Solis*, id est effrenos impetus animi, domare et destruere debeamus.

Allegorice et *anagogice*, *Josias* representat Christum, qui in die *Judicii* omnem impietatem destruet; nil enim conquinatum sine ingredi in caelum. Ita *Angelomus*.

13. **AD DEXTERAM PARTEM MONTIS DEFENSIONIS,** — id est montis *Oliveti*, qui ab idolis et fanis in eo a *Salomone* erectis, dicitur esse « offensionis. » Idola enim et idolorum cultus sunt summa Dei injuria et offensio. Unde mox additur:

ET CHAMOS OFFENSIONI (id est idolo Deum offendenti) MOAB. — Hinc idolum in *Scriptura* vocatur « offensio. » Ita *Eucherius* et *Angelomus*.

14. **REPLEVITQUE LOCA OSSIBUS MORTUORUM.** — Hic enim locus idolis sacer profanabatur, contaminabatur, fiebatque villis, immundus et horridus, praesertim apud *Judeos*, qui ex ossium et cadaverum contactu immunditiam legalem contrahabant. Sic et *Gentiles* ossa et cadavera inseputa horrebant. Audi *Virgilium*, VI *Aeneid.*:

Præterea jacet exanimum tibi corpus amici,
Nec t' necis, totaque incestat funere classem.

15. **INSUPER ET ALTARE QUOD ERAT IN BETHEL, ET EXCELSUM QUOD FECERAT JEROBOAM** (scilicet fadum in quo collocarat idola sua, puta vitulos aureos, ut a toto Israele colerentur) DESTRUXIT. — Licet enim *Bethel* esset in *Israel*, non in *Juda* ubi regnabat *Josias*, tamen *Israelitis* jam a *Salmanasar* ex *Israele* in *Assyriam* abducta, regeque et regno eorum everso videbatur terra *Israel* ad pristinum dominium, puta ad *Davidis* familiam et *Josiam* regem *Juda* redire; praesertim quia *Deus* id *Josiam* in *Bethel* facturum ante trecentos annos praedixerat et promiserat, lib. III, cap. xiii, vers. 2, atque hoc ipso jus et potestatem id faciendi. *Josias* dederat, imo ordinaverat et jusserat, ut id faceret.

17. **QUIS EST TITULUS ILLE, QUEM VIDEO?** — « *Titulus* » erat sepulcrum prophetae contra *Jeroboam*, et vitulos aureos in *Bethel* collocatos vaticinantis, et eorum hoc excidium per *Josiam* futurum praedictis. Vocatur « *titulus*, » quia erat aliquo signo insignitum, ut *Josias* sciret ibi sepulcrum esse prophetam veri Dei cultorem, ideoque illi pareret. Quale hoc signum fuerit *Scriptura* non explicat. Fabulatur *Rabbi Salomon* ex ossibus prophetae succrevisse herbas visu elegantes, odore fragrantas, usu salubres, ex quibus *Josias* collegerit illa ossa esse viri sancti et prophetae. Melius alii suspiciantur fuisse signum crucis, ut nomen *Jehova*, aut quid simile.

20. **ET OCCIDIT SACERDOTES EXCELSORUM, QUI ERANT IBI SUPER ALTARIA.** — Abentibus enim *Assyriis* *Samaritanis* vastantibus, multi *Israelite* profugi et exules ad suas sedes redierunt, ibique, ut ante, sua idola in excelsis colerunt; ideoque sacerdotes ad iis sacrificandum constituerunt, quos proinde *Josias* zelator honoris divini occidit, et quasi victimas in illis ipsis altaribus justitiae divinae mactavit et consecravit.

ET COMBUSSIT OSSA HUMANA SUPER EA. — Ossa tum sacerdotum a se occisorum, tum priorum, quae sepulcris extraxit, et in altari combussit, sicque altare contaminavit et polluit. Hoc enim praedictum erat a propheta illo, qui a leone occisus est,

lib. III, cap. XIII, vers. 10 : « Exclamavit, inquit, vis Dei contra altare in sermone Domini, et ait : Altare, altare, hæc dicit Dominus : Ecce filius nascetur domini David Josias nomine, et immolabit super te sacerdotes excelsorum, qui nunc in te litura succedunt, et ossa hominum super te incidet. » Hinc patet mortuos ob scelera posse plerumque cadaverum exustione, publica infamia et ignominia. Unde cum in quinta Synodo universali quæsitum esset an liceret olim defunctos anathemate ferire? Eutyechius Episcopi Amaseni a responsis, neque concilio, neque deliberatione ulla eam rem egere dixit : propterea quod et Josias rex non tantum viventes demonum sacerdotes olim jugulari, sed et eorum, qui longo ante tempore sepulti fuerant, sepulera effoderit. Ita Nicephorus, lib. XVII *Histor.* cap. xxvii.

21. FACITE PHASE. — id est immolate agnum Paschalem, cæterasque victimas Paschales, quæ per septem dies azymorum in lego offerri jubentur, *Nam.* xxviii, 16 et seq.

Allegorice, Josias instituens « Phase, » solemnissimum, typus fuit Jesu Christi, qui instituit Eucharistiam, imo seipsum fecit « Phase, » id est agnum Paschalem, juxta illud Pauli, II *Corinth.* v : « Pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur in azymis sinceritatis et veritatis. »

22. SIMILIS ILE NON FUIT ANTE EUM RE, — nimirum quod omnimodam idololatriæ tam in Israele quam in Juda excisionem, ac religionis reformationem, quæ in re Josias omnes antecessores suos, etiam Ezechiam, superavit; nam alioqui absolute Josia melior et sanctior videtur fuisse David, ait Abulensis.

29. IN DIEBUS EJUS ASCENDIT PHARAO NECHAO (id est chiudus) REX ÆGYPTI CONTRA REGEM ASSYRIORUM, — ut ulcisceretur injurias Ægypto a Sennacherib illatas, et spolia ab eo ablata repeteret, præsertim quia videbat a clade castris Sennacherib ab Angelo in Judæa illata, res Assyriorum in peris iræ, visque rebellasse Medos et Babylonios. Perrexit ergo Pharaon cum castris ad Euphratem et Ninyven, spe illius potius; sed quia trans-eundum erat per Judæam, occurrit illi Josias, metuens ne Judæam invaderet et spoliaret; ac licet Pharaon asserebat se nil contra Josiam et Judæam moliri, tamen Josias ei non credens, instruxit contra eum aciem, in qua dum an-lactus et incantius prælitur, a scyrritis confixus occubuit. Porro Abulensis omnino a culpa ex-usat Josiam, quod videretur Pharaonem, si ingrederetur Judæam, aliquid contra eam machinaturum : imo eam occupaturum, ut expelli non posset. Scriptura tamen, II *Paral.* xviii, 28. innuit eum aliqui a motu hoc peccasse : licet enim non tan- ratur Pharaon dicenti verum, scilicet se a Deo alio nihil, credere, tamen prius debebat Deum consulere, antequam bellum tan anceps et periculosum aggrederetur; ita Cajetanus, ideoque permisit Deus eum succumbere et occidi.

ET OCCISUS EST IN MAGEDDO. — Licet enim Magdodo esset in sorte Manasse et Israel, non Juda, cui præerat Josias, tamen Josias illam quoque terram habuit sibi subjectam, ob causam quam dedit, versu 13. Cui aliam adjungit Abulensis, scilicet quod Israelite reliqui a captivitate Salmanasar junxerint se regno Jude, ac Josiam pro regi suo acceptarint, ut jure Judeis fortiores essent, ac facilius Syris, Ægyptiis aliisque hostibus circumjacentibus resisterent.

CUM VIDISSET EUM, — scilicet in prælio, hoc est cum eum præliando cepisset. Sic videtur per catechresin sumitur pro præliari, cap. xv, 8 : « Veni et videamus nos, » id est veni et pugnemus.

Porro mirabile fuit judicium Dei, quod permiserit regem tam pium in justa pique Israelis defensione occidi : nam occiso Josia interiit tota Israelis spes, ac regnum Davidis et Jude excisum est. Nimirum « Judicia Dei abyssus multa. » Voluit Deus tollere Josiam, ne videret mala gentis suæ, scilicet excidium regni et templi ob peccata Judæorum jam a Deo decretum. Causam aliam affert S. Justinus, *Quæst.* LXXIX ad *Orthod.*, nimirum, quod Josias « jussu propheta non paruerit, qui ei ex mandato Dei dixerat, ut de progrediretur ad obvian-dum regi Ægypti in bellum, sicut ait Jeromias. Quapropter ut eum parum a peccatis ex huc vita reciperet Dominus Deus, ideo permisit illum inobedientie ejus ferro Ægyptio penas exsolvere : ad posterum hominum documentum, ut prophetis immergeri non essent, tum autem ut illud dicerent : Si justus vix salvatur, impius et peccator ubi comparabit? » Hucusque Justinus.

Verum hæc propheta Jeremie nusquam existat, quod sciam. Allegorice Josias in flore ætatis pro suis pugmans, fuit typus Jesu Christi pro hominum salute a Judeis occisi anno ætatis sue 34. Plerumque pietate et zelo Josie audiemus II *Paral.* xxv et seq. Elogium Josie habet *Eccli.* cap. xlix, 1 et seq. Simili modo permisit Deus S. Ludovicum conantem terram sanctam Saracenis eripere, ab eis capi, ac secundo redeantem pesti mori, ut discamus regna terre parvi pendere, ac ambire regnum cælestis, gloriosum et æternum, uti aiebat S. Ludovicus, in omni sua infelicitate Deum laudans, eique gratias agens; unde moriens, in cælum suspiciens eamebat illud *Psalm.* v : « Introibo in domum tuam, Domine, adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo. » Ita habet ejus Vita apud Surinm, die 25 Augusti.

30. TULITQUE POPULUS TERRÆ JOACHAZ FILIUM JOSIAE : ET INVENIENS EUM. — Joachaz licet ætate junior, erat enim 23 annorum, et tribus tantum mensibus regnavit, cum mox successisset ei frater senior Joachim, qui 25 erat annorum, prælati tamen in regno est seniori Joachim, sive quod antiorior et belliosior foret; unde Pharaon timens eum deposuit et substituit Joachim; sive quod Joachim

timens Pharaonem regnum detractarit. Pharaon enim victo casoque Josia, arrogabat sibi jus constituendi reges in Judæa, ut patet ex seq.

33. VIXITQUE EUM PHARAO. — Pharaon caso Josia perrexit contra Assyrios, ac re bene gesta victoriciens Judæam reliquam subjugavit, ideoque amoto Joachaz quem populus constituerat regem, constituit Joachim, ac muletam centum talentorum argenti Judææ quasi a se subactæ imposuit; bellum enim hoc cruentum fuit, utpote in quo Joachaz et Judæi multos Ægyptios vulnerarint et occiderint, ut indicat Ezechiel, cap. xix, 4; vide ibi dicta, sequæ ac Jeremias, cap. xxii, 40 et seq., ac timebat Pharaon Joachaz, nerursum rebellaret.

34. VENITQUE NOMEN EJUS JOACHIM. — Moris erat regibus et principibus bello subactis nomen mutare, novumque indere in signum subjectionis, ut patet *Daniel.* i. Adde Joachim idem esse quod Eliakim, utrumque enim Hebraice significat *firmabit* : Dei enim nomen tam est *El*, id est *Deus*, quam *ia*, quod est abbreviatum *Jehoa*.

37. ET FECIT MALUM CORAM DOMINO, id est coluit idola, insuper avare exilavit subditos, fuitque superbus et ambitiosus, ideoque occisus a Chaldæis, « sepultura asini sepultus est; » hoc est insepultus est, in sterquilinum projectus est instar asini, uti docet Jeremias, cap. xxii, 13 et seq. Vide ibi dicta.

CAPUT VIGESIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Regnavit Joachim, et post eum filius Joachin, vers. 6, quem Nabuchodonosor abduxit in Babylonem, eique substituit Sedeciam patrum, vers. 17.

1. In diebus ejus ascendit Nabuchodonosor rex Babylonis, et factus est ei Joachim servus ribus annis : et rursum rebellavit contra eum. 2. Immisitque ei Dominus latrunculos Chaldæorum, et latrunculos Syriæ, et latrunculos Moab, et latrunculos filiorum Ammon : et immisit eos in Judam, ut disperderent eum, juxta verbum Domini, quod locutus fuerat per servos suos prophetas. 3. Factum est autem hoc per verbum Domini contra Judam, ut auferret eum coram se propter peccata Manasse universa quæ fecit, & et propter sanguinem innoxium, quem effudit, et implevit Jerusalem cruore innocentium; et ob hanc rem noluit Dominus propitiari. 5. Reliqua autem sermonum Joachim, et universa quæ fecit, nonne hæc scripta sunt in Libro sermonum dierum regum Juda, et dormivit Joachim cum patribus suis : 6. et regnavit Joachin filius ejus pro eo. 7. Et ultra non addidit rex Ægypti, ut egrederetur de terra sua : tolerat enim rex Babylonis a rivo Ægypti usque ad fluvium Euphratem, omnia quæ fuerant regis Ægypti. 8. Decem et octo annorum erat Joachin cum regnare cepisset, et tribus mensibus regnavit in Jerusalem : nomen matris ejus Nohesta filia Elnathan de Jerusalem. 9. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat pater ejus. 10. In tempore illo ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Jerusalem, et circumdata est urbs munitioribus. 11. Venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam. 12. Egressusque est Joachin rex Juda ad regem Babylonis, ipse et mater ejus, et servi ejus, et principes ejus, et eunuchi ejus, et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. 13. Et protulit inde omnes thesauros domus Domini, et thesauros domus regis, et concidit universa vasa aurea, quæ fecerat Salomon rex Israel in templo Domini juxta verbum Domini. 14. Et transtulit omnem Jerusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus decem millia, in captivitatem; et omnem artificem, et clusorem : nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terræ. 15. Transtulit quoque Joachin in Babylonem et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos ejus, et judices terræ duxit in captivitate de Jerusalem in Babylonem. 16. Et omnes viros robustos septem millia, et artifices, et clusores mille, omnes viros fortes et bellatores : duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem. 17. Et constituit Mathaniam patrum ejus pro eo : imposuitque nomen ei Sedeciam. 18. Vi-

gesimum et primum annum ætatis habebat Sedecias cum regnare cepisset, et undecim annis regnavit in Jerusalem: nomen matris ejus erat Amital, filia Jeremie de Lobna. 19. Et fecit malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat Joakim. 20. Irascetur enim Dominus contra Jerusalem et contra Judam, donec projiceret eos a facie sua: recessitque Sedecias a rege Babylonis.

1. IN DIEBUS EJUS ASCENDIT NABUCHODONOSOR REX BABYLONIS, ET FACTUS EST EI JOAKIM SERVUS (subjectus et tributarius) TRIBUS ANNIS, ET RURSUM REBELLA- VIT. — anno quarto regni sui. Fusius hæc nar- rat Josephus, lib. X, cap. VII et sequent., ubi recenset quomodo Ægypti cum Babylonis, de- victis Assyris, de imperio decertarint. Primo enim Ægyptii, occiso Josia, subjugarunt Syriam; deinde revertentes in Judæam, amoto Joachaz, regem constituerunt Joakim, qui spe Ægyptii auxilii tributum, quod Babylonis tribus annis dederat, quarto anno dare recusavit. Quare contra eum venit Nabuchodonosor eodem anno, eumque in Babylonem abduxit, ubi eundem promittentem tributum in Jerusalem remisit. Stetit Joakim in fide septem annis; sed octavo anno, qui fuit regni sui undecimus, rursus rebellavit. Quare a militibus Nabuchodonosoris intercepta Jerusalem in ea captus et occisus est, suffecto ei filio Joachin. Verum cum Nabuchodonosor metneret non Joachin filium patrem Joakim in rebellione imitare, ejusque necem ulcisceretur, eum cepit duxitque in Babylonem, eique in regnum substituit Sedeciam patrum, qui etiam nutavit in fide et subjectione Nabuchodonosori promissa, fretus inani spe auxilii Ægyptiaci; qua de causa sepius a Jeremia admonitus et increpitus fuit, tandemque rebellans a Nabuchodonosore in Je- rusalem obsessus fuit; eumque Ægyptii ei vellent succurrere, a Nabuchodonosore prohibiti et fugati sunt. Cepit Nabuchodonosor ergo Jerusalem, et in ipsa Sedeciam, eumque excecavit et filios ejus occidit, ac quinto post anno Ægyptum in- vasit et subegit, et Pharaonem ejus regem truci- davit. Vide etiam Jeremiam, cap. xxxi, 13 et seq. et Auctorem *De Mirab. S. Scripturæ*, apud S. Au- gustinum, tom. III, lib. II, cap. IX.

Porro hic quartus annus Joakim fuit primus regni Nabuchodonosoris, quo ipse Joakim cum Daniele et aliis nobilibus abduxit in Babylonem. Post octo deinde annos, puta anno regni Joakim undecimo et ultimo, eo occiso abduxit ejus filium Joachin cum omnibus principibus, militibus et civibus Jerosolymsæ, ut dicitur cap. xxiv, 14, unde ab hoc anno undecimo Joakim, qui fuit octavus Nabuchodonosoris, numerandi sunt anni 70 capti- vitudinis Babylonicæ; nam Nabuchodonosor post abductam Joachin regnavit annis 36, deinde ejus filius Evilmerodach, sive Baltasar, annis 34 qui simul juncti faciunt 70. Baltasari successit Cyrus rex Persidis, qui expletis jam 70 captivitatibus an- nis, Babylonem captiens et Baltasarem occidens,

Judæos e Babylone liberavit. Vide dicta *Jeremie* xxix, 10.

2. INHISITQUE EI DOMINUS LATRUNCULOS CHALDÆO- RUM. — « Latrunculi » vocantur milites qui gras- santur, et prædatum excurrunt quasi latrunculi. Hos misit Nabuchodonosor, ut cum Syris, Moabi- tis et Ammonitis juncti interciperent Jerusalem, ac Joakim rebellantem caperent et occiderent; quod et fecerunt, uti jam dixi.

ET REGNAVIT JOACHIN FILIUS EJUS PRO EO. — Nota: Differunt Joakim pater, et Joachin filius, sive Je- conias et Jechonias, *Math. I*. Pater enim Joakim scribitur Hebraice per litteram *Coph* et *Mem*; fi- lius vero Joachin scribitur per *Coph* et *Nun*. Joakim Hebraice idem est quod *Deus firmabit*; Joachin vero, quod *Deus preparabit vel diriget*. Joachin sive Jechonias a Jeremia, cap. xxii, vers. 24, in Hebræo dicitur, vocatur *Conias*, id est *prepara- ratus*, scilicet ad interitum.

8. DECEM ET OCTO ANNORUM ERAT JOACHIN, CUM REGNARE COEPISSET. — Dices: II *Paralit.* cap. ult., vers. 9, dicitur anno octavo regnasse. Respon- deo: Anno 18 solus post patrem regnavit, anno vero octavo cepit eum patre Joakim regnare. Vi- detur enim Joachin anno tertio vel quarto Joakim patris sui declaratus Rex, cum scilicet Nabu- chodonosor patrem cepit, et abduxit in Babylo- nem. Ita Abulensis.

ET TRIBUS MENSIBUS REGNAVIT. — Quomodo ergo II *Paral.* cap. ult., vers. 10, dicitur post annum abductus a Nabuchodonosore? Respondet Ca- jetanus fluxisse aliquot menses interregni inter Joakim et Joachin antequam Joachin assumeret regnum. Aliam responsionem afferam II *Paralit.* cap. ult., vers. 10.

12. EGRESSUSQUE EST JOACHIN. — suadente Jeremia, ut se traderet Nabuchodonosori, ut patet *Jerem.* xxxviii, 2 et seq., ideoque ductus est qui- dem in Babylonem, sed post Nabuchodonosoris mortem ab ejus filio Evilmerodach e carcere li- beratus fuit, et summo honore affectus anno post hunc trigesimo septimo, ut habetur cap. sequent., vers. 27.

14. ET TRANSTULIT OMNEM JERUSALEM. — id est omnes cives et incolas Jerusalem. Fuit hæc secunda captivitas. Prima enim facta est ante octo annos, anno quarto Joakim, cum ipse rebellans abduc- tus est cum primoribus in Babylonem, uti dixi vers. 1; secunda fuit hæc, qua Joachin cum suis principibus et militibus, ac cum Ezechiele Pro- pheta abductus fuit; tertia et extrema facta est post undecim annos, scilicet ultimo anno Sede-

cia, quo Jerusalem cum templo a Nabuchodonoso- re capta et eversa est, ut dicitur cap. sequent.

ET OMNEM ARTIFICEM ET CLUSOREM. — id est « in- clusorem, » ut verit Noster, *Jerem.* xxiv, 1, per quem S. Hieronymus ibidem accipit eum qui gemmas pretiosas metallis includit, et palis annu- lorum aureorum illigat. Melius alii intelligunt eos qui castra metandi sunt periti, noruntque ea vallis quasi claustris suis includere, æque ac urbes val- lare et munire. Ita Vatablus, Sanchez et alii. Unde Chaldeus verit *janitores*, id est urbium custodes et clausores portarum. Agitur enim hic de militi- bus et fortibus, quos Chaldei abstulerunt Judæis, ne iterum rebellarent, æque ac fecere Philistæi, I *Reg.* cap. xiii, 19. Ita Angelomus. Sic per « ar- tificem » intellige « fabrum » uti verit Noster, *Jerem.* cap. xxiv, vers. 1, eum scilicet qui enses aliique arma fabricat. Eadem arte utitur diabo- lus, dum viros zelosos a Republica amovere sa-

lagit, ut eam presidio destitutam pessumdet.

17. ET CONSTITUIT MATRIANIAM PATRUM EJUS (scilicet Joachin, ideoque fratrem Joakim), IMPOSITI- QUE EI NOMEN SEDECIAM, — ut scilicet ipse nomine suo semper admoneretur fidem et subjectionem quam promiserat Nabuchodonosori servare; « Se- decias » enim Hebraice idem est quod *justitia mea Deus*. Ita Cajetanus. Josias pius rex filiis suis pia nomina imposuit, que eos admonerent pietatis in Deum. Unde unum appellavit « Joachaz, » id est *Dei apprehensio* vel *possessio*, ut quoties audiret se nominari, cogitaret se a Deo apprehendi et possi- deri; alterum vocavit « Heliakim, » id est *Dei firmitas*, ut cogitaret se non nisi a Deo firmari; tertium vocavit « Mathaniam, » id est *domum Dei*, vel juxta Syrum *expectatio*, ut in omnibus adversis ad Dominum quasi ad asylum confugeret; sed omnes oblii Dei æque ac nominis sui, ad idola confugerunt, ideoque Deo vindicante perierunt.

CAPUT VIGESIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Nabuchodonosor capti Jerusalem; Sedeciam excecavit cum populo in Babylonem abducti, templum succendit.

1. Factum est autem anno nono regni ejus, mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse et omnis exercitus ejus in Jerusalem, et circumdederunt eam; et exstruxerunt in circuitu ejus munitiones. 2. Et clausa est civitas atque vallata, usque ad undecimum annum regis Sedecia. 3. nona die mensis; prævaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terra. 4. Et interrupta est civitas; et omnes viri bellatores nocte fugerunt, per viam portæ, quæ est inter duplicem murum ad hortum regis (porro Chaldei obsidebant in circuitu civitatem), fugit itaque Sedecias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis. 5. Et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho; et omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt, et reliquerunt eum. 6. Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha; qui locutus est cum eo judicium. 7. Filios autem Sedecia occidit coram eo, et oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis, et adduxit in Babylonem. 8. Mense quinto, septima die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis: venit Nabuzardan princeps exercitus, servus regis Babylonis, in Jerusalem. 9. Et succendit domum Domini, et domum regis, et domos Jerusalem, omnemque domum combussit igni. 10. Et muros Jerusalem in circuitu destruxit omnis exercitus Chaldæorum, qui erat cum principe militum. 11. Reliquam autem populi partem, quæ remanserat in civitate, et perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, et reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militia. 12. Et de pauperibus terra reliquit vitiores et agricolas. 13. Columnas autem æreas, quæ erant in templo Domini, et bases, et mare æreum, quod erat in domo Domini, confregerunt Chaldei, et transtulerunt eas omne in Babylonem. 14. Ollas quoque æreas, et trullas, et tridentes, et scyphos, et mortariola, et omnia vasa ærea, in quibus ministrabant, tulerunt. 15. Nec non et thuribula et phylas; quæ aurea, aurea, et quæ argentea, argentea, tulit princeps militia: 16. id est columnas duas, mare

nuit: ejus pronepos fuit Cressus, quem Cyrus pœlio viciit et subjugavit. Tunc quoque in Ægypto regnavit Psammetichus, cujus filius Necho Josiam superavit et occidit. Tunc quoque claruit Thales Milesius, unus e septem Græciæ sapientibus, ac successive cæteri sex sapientes. Sub Manasse quoque Romæ regnavit Numa Pompilius, floruit Sibylla Samia. Tunc pariter historiam Judith contigisse multi opinantur.

Sub Josia cepit prophetare Jeremias, ac tempore Joakim, Joachin et Sedecia prophetavit per 43 annos, tandemque in Ægypto a Judæis lapidibus obrutus, martyr occubuit. Sub eodem prophetavit Baruch, Sophonias et Holda prophetissa. Romæ regnarunt Tullus Hostilius et Ancus Marcius. Florere Aristomenes, Phalaris tyrannus, Zelenus legislator, Terpander musicus, Sappho et Stesichorus poeta. Anno quarto Joakim cepit regnare Nabuchodonosor, qui monarchiam ab Assyriis ad Chaldæos transtulit, ac Jerusalem cum templo evertit et Judæos in Babylonem abduxit, ac Ægyptum subjugavit, et Pharaonem Necho, qui Pharaonum fuit ultimus, trucidavit, ut dixi Jerem. XLIV, 30.

Sub Joachin et Sedecia prophetavit in Babylone Ezechiel per annos 22, cui successit Daniel, qui usque ad centesimum annum vixit et prophetavit. Vide dicta in præmio Jeremias, Ezechielis et Danielis.

Hoc tempore in Media regnabat Cyaxares, cui successit filius Astyages, et huic nepos ex filia Cyrus, qui Babylonem cum Dario Medo avunculo suo cepit, et monarchiam a Chaldæis ad Persas

transtulit, ac Judæos ex Babylone Iberos in Judæam remisit.

Tunc quoque florere Draco Atheniensium legislator, æque ac Solon, Epimenides philosophus, qui teste Laertio Athenis aram erexit « Ignoto Deo, » de qua Paulus, Actor. XVII. Ita Anaximenes, Xenophanes, Anacharsis philosophus, Arion musicus, Æsopus Fabularum dictator, Sibylla Cumæa, quæ Tarquinio regi Romanorum novem libros oraculorum obtulit pretio 300 aureorum, cumque illud abnueret, Sibylla magnam eorum partem combussit ac pro paucis reliquis tantumdem exegit et obtinuit, uti narrat Plinius, Solinus, Gellius, Servius et alii. Hæc Eusebius, Torriellus, Gordonus, Sallianus cæterique Chronologi.

Audi S. Augustinum, libro XVIII De Civitate Dei, cap. XIV: « Regnante apud Hebræos Sedecia, et apud Romanos Tarquinio Prisco, qui successerat Ancæ Martio, ductus est captivus in Babyloniæ populus Judæorum, eversa Jerusalem, et templo illo a Salomone constructo. Eo tempore Pittacus Mitylenæus unus de septem sapientibus fuisse perhibetur: et quinque ceteros, qui ut septem numerantur, Thaleti quem supra commemoravimus, et huic Pittaco adduntur, eo tempore fuisse scribit Eusebius, quo captivus Dei populus in Babylonia tenebatur. Hi sunt autem Solon Atheniensis, Chido Lacedæmonius, Periander Corinthius, Cleobulus Lyndus, Bias Priæneus. Eo captivitas Judææ tempore et Anaximander, et Anaximenes, et Xenophanes physici claruerunt. Tum et Pythagoras, ex quo cæperunt appellari philosophi. »

COMMENTARIA

IN LIBRUM PRIMUM

PARALIPOMENON.

S. Hieronymus, epist. ad Paulinum, quæ Bibliis præfigitur: « Paralipomenon liber, inquit, id est, instrumenti veteris *ἑσπερος*, tantus ac talis est, ut absque illo si quis scientiam Scripturarum sibi voluerit arrogare, seipsum irideat. Per singula quippe nomina, juncturasque verborum, et prætermisæ in Regum libris tanguntur historiae, et innumerabiles explicantur Evangelii quæstiones. »

Ergo hic liber est epitome sive compendium gestorum Regum Juda, non vero Regum Israel, utpote schismaticorum et idololatrarum. Hebraice inscribitur *דברי הימים* *divre Hatamin*, id est *verba dierum*, q. d. Diarium, sive Chronicon breviter gesta Davidis et posterorum Regum Juda, quasi per singulos dies, id est per singula tempora et sæcula enarrans. A Septuaginta inscribitur hic liber *παρολιπομένων*, id est *relictorum* sive *residuorum*, ut ait S. Hieronymus, epist. ad Domnionem, quod ea quæ in Libris Regum omissa sunt, suppleat et historice recensent. Multa tamen repetit, quæ in Libris Regum audivimus. Quare his omissis, paucis quæ huic libro relicta et propria sunt, explicabo. Nonnulla enim quæ ibi strictim dicta sunt, hic fusius pertractantur; quedam etiam ibi obscurius scripta, hic clarius explicantur.

Auctor sive compendiator, ut censent Rabbinii, Lyranus, Sixtus Senensis, Driedo et alii, fuit Esdras, qui ex publicis Annalibus sive Diariis eum conscripsit. Id ita esse colligunt ex eo, quod ultima verba Libri Paralipomenon eadem plane sint cum primis libri Esdræ. Vide dicta in præfatione

in Libros Regum. Sic et quæ cap. IX, vers. 2 et seq. dicuntur eadem sunt cum his quæ habet Esdras, lib. II, cap. XI. Similia plura in ipso libri decursu notabo. Denique Catalogi genealogiarum et personarum, qui decem primis capitibus fusa hic texuntur, similes sunt Catalogis Esdræ, cap. II, VIII, XII et seq. (1).

(1) In tres partes dividi possunt facta quæ in libris Paralipomenon narrantur, omissis quæ in libris Regum jam vidimus. Prima pars, a cap. I usque ad cap. IX, non nisi genealogias continet, eum quibusdam factis quæ alibi non leguntur. In secunda parte, a cap. X, I lib. ad cap. IX, II lib., multa reperuntur de regno tum Davidis, tum Salomonis, quæ in libris Regum non inveniuntur. Tertia pars, a cap. X, III lib., historiam narrat tum schismatis decem tribuum, tum regum Juda, eodem fere sed breviori modo ac libri Regum.

Scopus saltem præcipuus auctoris libri Paralipomenon fuisse videtur demonstrare quis fuerit familiarum status ante captivitatem, et qua debeant esse post reditum portio vel hereditas cuique tribui vel familie assignanda. Ideo genealogias diligenter pertexit, ut etiam Judæi facilius dignoscere possent ex qua tribu esset oriundus Messias, simulque docet Judæos qua ad restituendum cultum divinum pertinebant, et fusius enarrat Sacerdotum et Levitarum officia et genealogias.

Juxta opinionem Rabbiorum et interpretum vel catholicorum vel protestantium, Esdras vulgo habetur ut auctor libri Paralipom. (vide argumentum lib. Regum), licet ista opinio firmissimis et palmaribus argumentis non nitatur. Pro certo saltem tenendum est, auctorem libri Paralipom. non esse eundem qui libros Regum scripsit, cum sepe eadem facta utrinque rememorentur, eisdem terminis, et aliunde multe inveniuntur quoad tempora, nomina et genealogias discrepantia.